nuo dabartinio paviršiaus. Nustatyta, kad pastatas buvo 36,5x8,2 m dydžio ir galiniu fasadu stovėjo į tuometinę Stoties gatvę. Jo pamatai yra 110 cm storio ir mūryti iš stambių lauko riedulių. Akmenys surišti netvirtu smėlio ir kalkių skiediniu. Vietomis tarp akmenų primesta stambių plytų nuoskalų. Pamatų apačia yra 160 cm gylyje nuo dabartinio paviršiaus ir remiasi į natūralų rausvą priemolį.

Pastate būta 5 įvairaus dydžio patalpų, 3 iš jų - su rūsiais. Rūsiai mūryti iš raudonų fabrikinės gamybos plytų, perdengti balkiais, grindys išklotos lentomis. Į juos patenkama iš viršaus medinėmis laiptinėmis. Spėjama, kad šiame pastate buvo įrengtas ginklų arsenalas.

Pastačius pastatą, jo kiemas buvo išgrįstas lauko rieduliais. Nustatyta, kad nuo XIX a. pabaigos iki XX a. vidurio kareivinių kiemas buvo 40 cm žemiau dabartinio. Pokario metu šis pastatas buvo nugriautas ir jo vietoje įrengta sporto aikštė.

Dalia Karalienė, Laima Valatkienė

Archeologiniai tyrimai Telšių senamiestyje

1994 m. ŽAM atliko sklypo, esančio Telšių senamiestyje, Turgaus aikštėje Nr.22, archeologinius tyrimus. Sklypas yra Masčio ežero Š pusėje, Turgaus ir Laivų gatvės sandūroje.

Archeologo J.Genio tyrimų duomenimis, XVI a. Telšių senamiestį sudarė dvi gyvenvietės (R ir V), kurias skyrė iš ŠR į Masčio ežerą įtekėjęs upelis. R senamiesčio gyvenvietėje jau XV a. stovėjęs valstybinis dvaras, vėliau čia, ant kalvos, 1536 m. buvo pastatyta parapinė bažnyčia, klebonija. Tirtasis sklypas yra šios R senamiesčio gyvenvietės centrinėje dalyje.

Apie ankstyvesnį Telšių senamiesčio istorijos laikotarpį rašytinių duomenų išlikę nedaug. Jų daugiau pateikė istorijos tyrinėtojas M.E.Brenšteinas 1900 m. istorinėje apybraižoje apie Telšius. Joje paminėti ir XVIII bei XIX a. Telšių didieji gaisrai, kurių metu greičiausiai ir žuvo miesto istoriniai archyvai. Iš XIX a. pažymėtini 1852 m. ir 1856 m. kilę gaisrai, stipriai apniokoję aprašomąją miesto dalį. Paskutinysis gaisras nusiaubė Telšius 1908 m.

XIX a. Telšių miesto planai rodo, kad tirtasis sklypas Turgaus aikštėje

tuo metu buvo apgyventas, čia stovėjo privatus medinis pastatas. Paskutinysis šiame sklype stovėjęs pastatas, Telšių miesto architektų sukauptais duomenimis, buvo statytas XX a. pradžioje. Prieškaryje jis priklausė žydui Abraomui Abramsonui, kuris vertėsi miltų prekyba, javų ir linų eksportu. Namas sudegė 1982 m. Archeologinių tyrimų metu sklypas buvo neužstatytas.

1994 m. buvo iškastos 3 perkasos ir 1 šurfas, ištirtas bendras 84 m^2 plotas. Tiriamoji dalis P ir V pusėse ribojosi su 1991 m. tiestos per Telšių senamiestį šiluminės trasos linijos perkasimu, kuriam buvo atlikti archeologiniai stebėjimai.

Visą sklypo paviršių dengė 15-30 cm storio užpiltas žvyro sluoksnis. Kultūrinis sluoksnis sumaišytas, jo storis įvairus. Ploto R pusėje jis tesiekė 30 cm storį, po juo atsidengė smėlingas įžemis. Sklypo gilumoje (P dalyje) sluoksnis jau storesnis, įžemis pasiektas 90 cm gylyje. Kultūrinis sluoksnis visai sumaišytas pastatų bei rūsio statybos ir kitų perkasimų metu. Buvusį senesnį kultūrinį sluoksnį čia ženklina tik 2 puodų šukės, datuojamos XVII-XVIII a.

Ploto V dalyje visu jo pakraščiu nusitęsė čia stovėjusio XX a. pastato V pusės pamatų siena. Ji 10 m ilgio, sumūryta iš įvairaus dydžio akmenų, įleista iki 75 cm gylio. Sumaišytame kultūriniame sluoksnyje rasta daug keramikos, datuojamos XVII-XIX a., keletas kitų radinių. Tarp jų - nenustatyto nominalo dvi XX a. Rusijos monetos.

Archeologiniu požiūriu reikšmingiausi kultūrinio sluoksnio pėdsakai aptikti sklypo Š dalyje. Jo paviršiniai sluoksniai sumaišyti, išliko tik giliausiai esantys. Čia išsiskyrė 3 atskiri senovinės gyvenvietės įrenginiai: 2 židiniai ir šulinėlis.

Židiniai buvo įrengti 1,1-1,3 m gylyje įžemyje (smėlyje) įkastose dubens dugno formos duobėse. Jų įrengimo konstrukcija panaši - abu židiniai su plūkto molio pėdsakais. Židinyje perkasoje Nr.3, kv.3-4AB, dugne gulėjo plokščias akmuo, o židinio, atkasto kv.6-8BC, V pakraštyje buvo sudėta keletas vidutinio dydžio akmenų. Židinių duobių skersmuo 1,3-1,6 m. Židiniuose buvo rasta po žiestą molinį puodą. Pirmojo židinio puodas juosvos spalvos, puoštas banguotos linijos ornamentu. Antrojo židinio puodas rusvos spalvos, labiau pūstais šonais. Jame pastebėta anglių. Puodai datuojami XIV-XV a.

Trečiasis aptiktas įrenginys - nedidelis šulinėlis - buvo iškastas kv.6-8BC židinio pakraštyje. Jis iškastas iki 1,7 m gylio, pasiekiant molio-

smėlio šaltiniuotą gruntą. Šulinėlio angos skersmuo 80 cm, dugnas 32 cm žemiau šalia esančio židinio apačios. Jokių papildomų šulinėlio įrengimo konstrukcijų nepastebėta. Jo įrengimo laikotarpis lieka neaiškus.

Tiriant sklypą surinkta 1600 radinių. Jie datuojami XIV-XX a. Gausiausią radinių dalį sudaro keramika - puodų, indų, koklių šukės. Rastas ir vieno sveiko puodo lizdas. Puodų viršaus pakraštėlių fragmentai įvairiai profiliuoti, angos kraštai tiesūs, pastorinti ar atlenkti išorėn. Puodų puošybos pastebėta nedaug, būdingesnis - banguotos linijos ornamentas arba tiesių horizontalių linijų puošyba (pav.28). Rinkinyje vyrauja neglazūruotų puodų šukės.

Labai gausiai rasta koklių fragmentų. Jie beveik visi neglazūruoti, puodyninių, dubeninių ir kitokių formų. Išskirtini ankstesnių puodyninių

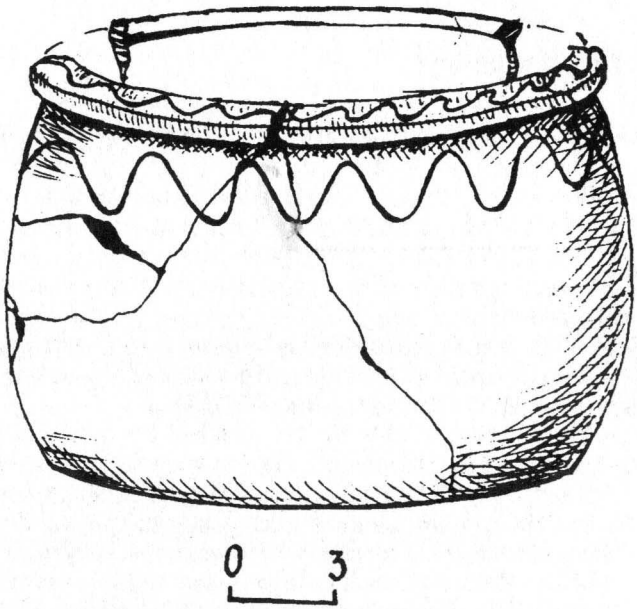

Pav.28. Žiestas puodas iš šulinio plote Nr.3.
Fig.28. Clay pot from a well, area III

formų kokliai. Jie aukšti, apskritais dugneliais, į viršų platėjantys. Šių koklių anga keturkampė, sužnybtais kampais. Tokie kokliai datuojami XV a. Jie rasti sumaišytame kultūriniame sluoksnyje kartu su vėlesnio laikotarpio keramika.

Iš kitų radinių paminėtinas masyvus aptašyto akmens galąstuvas vienu nugaląstu šonu. Jo chronologija neaiški.

Šio sklypo tyrimų metu surinkta gausi, nors gana vienpusiška ir fragmentiška medžiaga gali neblogai charakterizuoti keleto praėjusių amžių miesto buitį ir jos aplinką. Be to, šioje senamiesčio dalyje buvo aptikti ankstyvojo laikotarpio miesto kūrimosi pėdsakai. Jų pagrindu padarytos išvados turėtų paskatinti pradėtus nuodugnesnius ir sistemingus Telšių miesto archeologinius tyrimus.

Aleksiejus Luchtanas

Miesto Pajautos slėnyje Kernavėje tyrinėjimai 1995 metais

VU AK tęsė miesto Pajautos slėnyje tyrinėjimus. Tyrinėjimai vyko į R nuo 1993 m. KVAIRM bendradarbio G.Karnatkos tirtos perkasos. Buvo atidengtas 60 m^2 plotas. Beveik visiškai ištirtas gyvenamasis namas, kurio kampas buvo atidengtas dar 1993 m., bei dalis dar vieno kiek ankstesnio gyvenamojo pastato.

Aptiktas 40-50 cm storio kultūrinis sluoksnis, kurį dengė iki 1,4 m storio aliuvinės ir deliuvinės kilmės sąnašos. Kultūriniame sluoksnyje išskirti du užstatymo horizontai, priklausantys XIII-XIV a.

Pastatas Nr.12, užimantis beveik visą perkasą, buvo 7x7 m dydžio, su 2x2 m dydžio krosnimi ŠV kampe. Namas vienos patalpos, kampais orientuotas į Š, P, R ir V. Pastatas surėstas iš horizontalių pušinių rąstų, sukirstų kampuose, su paliktais antais. Jis išlikęs iki trijų vainikų (P ir R sienose). Vainikų rąstai 20-22 cm storio, be žievės, labai sunykę. Po kampais padėtos nedidelės horizontalios kaladėlės, o po apatinio vainiko rąstais vietomis pakišti lentigaliai. Pastatas turėjo grindis iš plačių, iki 48-50 cm, skeltų pušinių lentų. Lentos padėtos lygiagrečiai su V ir R siena. Po grindimis sudėti juodbalkiai. Vietomis, arčiau krosnies, grindų lentos sudaro 2 ir 3 sluoksnius. Krosnis įrengta pačiame pastato ŠV kampe. Jos masyvus